

A pesti Uri-utca utolsó háza : az Orczy-palota

Irta Siklóssy László

A pesti Uri-utca utolsó házának számtábláján Petőfi Sándor-utca 12-es szám olvasható. Egyemeletes épület, amelyet talán észre sem venne az ember, ha ki nem ugranék a ragyogó üzletpaloták egy sorából. De kiugrik és megszükiti az utcát éppen a főpostával szemben! *Micso, anakronizmus!* — mondja az, aki egyáltalán figyelemre méltatja.

A napokban azonban megváltozott a vélemény erről az ódon házról. Egy aukció-kiállítás alkalmából a közönség szélesebb rétegei is bámulva látták, mi csoda főuri lépcsőháza és pompás termei vannak ennek az igénytelen külsejű épületnek, amely nem más, mint a báró Orczy-család kétszázéves palotája.

Való igaz, hogy a szétvert régi Belváros Uri-utcájának — amely Koronaherceg-utcán keresztül lett Petőfi Sándor-utcává — ez az egyetlen épen maradt régi épülete. Eredetileg négy polgári telek volt a helyén. Ezeket Orczy István jász-kun főkapitány — az Orczy-család bárói rangjának megszerzője — kezdte összevásárolni 1717-ben. Két telket vett az Uri-utcában és kettőt a Vám-utcában, ahogy akkor a jelenlegi Párisi-utcát hívták. Ez az összevásárlás magyarázza meg az épület mélyen elnyúló alakját.

Magáért a saroktelekért 1745-ben 2150 rénus forintot és száz arany áldomás-pénzt adott István báró, aki ekkor már 74 éves öregur volt. A palota építése bizonyára átnyult fiának, báró Orczy Lőrincnek idejére, aki nevét mint vitéz katona és jeles költő emelte hirre. Az Orczy-palota szerény külseje visszatükrözi Lőrinc bárónak azt a felfogását, amelyet egyik költeményében így fejezett ki:

*Bizony nagy hivság van a sok építésben,
Az országot elmerült ezen betegségben,
Aki lakni akar igaz csendességben,
Szívét szorítsa be kisebb kerítésben.*

A következő nemzedéket azonban a monumentalitásra való törekvés jellemezte. Lőrinc báró fiainak emlékét dicséri az *Orczy-kert*, amely a XVIII. és XIX. század fordulóján Pest városának egyetlen üdülőhelye volt. (Csak az volt a baj, hogy félórát tartott az odajutás a várost körülvevő homokon!) E tüneményes kert később a család jóvoltából a város tulajdonába ment át. A Orczy-családé volt a XVIII. század végén épült *Orczy-ház* is, Pest város legsűrűbben lakott épülettömbje, amelyet csak az Erzsébetváros legújabb szabályozása tüntetett el.

Hatalmas és időtálló három Orczy-emlék volt ez a dunabalparti fővárosban! A legkisebb viselte a legszebb címet: *Orczy-palota*. Ma csak történelmi szemüveggel látjuk palotának, pedig az volt. Azzá avatta előkelő egyszerűsége a városképbe való beleilleszkedése. A szomszédságában levő Invalidusok Palotája (ma Központi Városháza) ellen éppen az volt a panasz, hogy hatalmas méretű homlokzatát a szűk utcácskában nem is lehet meglátni.

Az Orczy-palota alkalmazkodott az akkori Uri-utca szerény méreteihez és ezek közt kitűnően érvényesült. Meglátszott rajta a XVIII. század főuri izlése, amely egy emeletnél magasabbra nem építkezett, amire a Grassalkovich- és a Károlyi-paloták szolgálhatnak példának. Már izlésromlás számba ment, amikor az Uri-utcában a múlt század elején báró *Brudern* „Párisi ház”-nak nevezett bazárt vezetett házában keresztül, a háromemeletes Trattner-Károlyi-ház pedig már teljesen szakított a régi Pest intim előkelőségével.

Századunkban megkondult a harang a régi Pest felett, amelynek építészeti emlékeit nagyüzemben tüntették el az Eskütéri hid építésekor s a Belváros átrendezésekor. Az Orczy-palotához az említettek után következő három nemzedék — az idősebb és ifjú Orczy Andor s jelenleg báró Orczy Lőrinc hasonló nevű unokája — ragaszkodott a patinás hajlékhoz, amely azonban szemmel láthatóan beleesik a szabályozási vonalba s így sorsa meg van pecsételve: előbb-utóbb el fog tűnni.

Az így felmerülő építkezési problémák bizonyára olyan megoldáshoz fog jutni, amely épüget elő fogja mozdítani a világ városias Budapest ujszerű városképét amint annak idején a régi palota tett. Mária Terézia akkor tolláskodni kezdett régi Pestjével. Ez a nagy változás aligha fog hamarosan megöregedni, úgyhogy a táblabíróvilág érzékeny lelkű rajongó tekintetükkel még jóideig végigsimogathatják a kétszázéves ódon falakat.